

Анализ и изграждане на теноровия персонаж в операта „Дон Жуан“

Ма Къ

НМА „Проф. Панчо Владигеров“

Специалност „Класическо пеене“

„Дон Жуан“ е опера в две действия, композирана от Волфганг Амадеус Моцарт с либрето на Лоренцо да Понте. Премиерата □ се състои на 29 октомври 1787 г. в Театъра на Благородството в Прага, дирижирана лично от Моцарт. Това е шедьовър, който съчетава комедия, трагедия и свръхестествени елементи, а персонажът Дон Жуан доминира сюжета като антигерой (Мила, 1988). Различни узиални експерти отбелязват, че никога не са чували нещо подобно (музика) в Прага и че тази опера е изключително трудна за пеене. Всяка роля представлява голямо предизвикателство за професионалните умения на певците. В операта единственият теноров герой, Дон Отавио, е благородник, олицетворяващ справедливостта. Той е не само годеникът на Дона Анна, но и един от свидетелите на престъпленията на Дон Жуан. Неговата роля е да подкрепя своята любима, да отмъсти за нея и да защитава честта □. Въпреки това, в сравнение с бурния гняв на Дона Анна и дързостта на Дон Жуан, Дон Отавио се проявява като по-спокоен и сдържан. Поведението му отговаря на идеализирания образ на осемнадесетовековния аристократ – хладнокръвен, разумен и предан, но същевременно лишен от реална решителност за действия. Неговата роля е по-скоро духовна опора за Дона Анна, отколкото активен отмъстител, който движи сюжета. От музикална гледна точка Моцарт прави ясна разлика – музиката на Дон Жуан е динамична и изпълнена с внезапни промени, докато музикалните линии на Дон Отавио са плавни и носят аристократична изисканост. Неговите музикални партии са изключително изразителни и напълно разкриват майсторството на Моцарт в композирането за лиричен тенор.

В първо действие на операта, след като Дона Анна става жертва на нападението на Дон Жуан и губи баща си, Дон Отавио изразява своята дълбока любов и преданост чрез арията „Dalla sua pace“.

Фиг. 1. Част от арията „Dalla sua pace“

Nr. 10^a Arie
am 24. April 1788 für Wien, den Tenoristen Francesco Morella, nachkomponiert
Andantino sostenuto
Don Ottavio

1 Flöte
2 Oboen
2 Fagotte
2 Hörner
Streicher

Kann ich den Frie-den wie-der ihr ge- - ben, dann erst gibt Freu- - de auch mir das
Dal - la sua pa - ce la mia di - pen - - de, quel che a lei pia - ce vi - la mi

Le - ben, doch wenn sie lei - det, lei - de auch ich, lei - - - de, lei - de auch
ren - de, quel che lei - n - ore - sce mor - te mi dà, mor - - - te, mor - te mi

K. 19

В тази ария Моцарт използва малко по-бързо анданте *sostenuto* (*Andantino sostenuto*), което изисква плавност на мелодичната линия и подчертаване на лиричността. Мелодията е съсредоточена основно в средния регистър (A3 до A4), с мек тембър, който подсилва образа на Дон Отавио като нежен и разумен персонаж. Тази ария може да изглежда продължителна в театралния контекст и дори да предизвика известно нетърпение у публиката, но всъщност тя е съвсем кратка и представлява малка лирична ария (Мила, 1988).

Моцарт използва съпровод, доминиран от струнни инструменти, с изчистена хармония, което подчертава мелодията на тенора и акцентира върху нежността и дълбоките чувства на Дон Отавио към Дона Анна.

Изпълнението на такава ария с бавен темп представлява сериозно предизвикателство за дишането на певеца. Особено първата фраза, която започва с ре във втора октава (d²), лесно може да доведе до повдигане на дишането. Затова е от съществено значение въздухът да бъде насочен надолу. Някои певци, стремяйки се към това спускане на дишането, допускат грешката да притискат звука надолу, което води до напрежение и ограничаване на свободата в гласа. Това е заблуда, която трябва да се избягва.

В своето ежедневно пеене и по време на обучението си с моята преподавателка – известното мецосопрано д-р Мариана Пенчева, стигнах до следния извод: правилното усещане трябва да бъде в състояние на отпуснато тяло. Дишането трябва да бъде равномерно, като въздухът естествено пада към диафрагмата. След това, чрез прозявка, ларинксът се спуска надолу по естествен начин, а гърлото се отваря. Много е важно да не допускаме напрежение в тялото и дишането – всичко трябва да остане гъвкаво и свободно.

С развитието на мелодията се достига до преходната зона на теноровия глас, при сол във втора октава (g²). В контекста на тази ария, ако този тон бъде изпълнен изцяло с пълна гласова сила, би било трудно да се постигне необходимата нежност. Затова е по-добре да се използва динамика (половин глас). При изпълнението е важно гърлото да остане отворено чрез техниката на прозявката, дишането да е стабилно, а фразите – плавни и свързани. Звукът трябва да бъде излъчван с намалена сила, по-мек, но с достатъчна проникваща способност. Особено внимание трябва да се обърне на динамичните нюанси и изразителните знаци в партитурата. В самото начало на арията е важно да се използва *mezza voce* (половин глас), за да прозвучи като нежен шепот, който достига директно до сърцето на публиката.

В сравнение с лиричната ария „Dalla sua pace“, арията „Il mio tesoro“ от второ действие изисква повече сила и техническо майсторство. В този момент Дон Отавио обещава на Дона Анна, че ще убие Дон Жуан, за да отмъсти за нея. Тук неговият образ придобива повече решителност и чувство за отговорност. За разлика от предишната му ария, където доминират меките линии и лиричното изразяване, „Il mio tesoro“ изисква по-голяма вокална подвижност, яснота и динамика, отразявайки неговата активност и воля за действие.

Фиг. 2. Част от арията „Il mio tesoro“

Don Ottavio
dolce ed espressivo

Il mio te-so-ro in-tan-to An-da-te, an-
Mean-while, go seek my dar-ling, Con-sole her, con-

da-te a con-so-lar! E del bel ciglio il
sole her wound-ed heart, Dry on her love-ly

pian-to Cer-ca-te dia-sciu-gar, cer-ca-te, cer-
lash-es The tear-drops as they start, the tear-drops, the

Тази ария е в италиански стил, обозначена като *Andante grazioso* (елегантно анданте), в тоналност си бемол мажор и размер 4/4. Мелодията съчетава както изключително нежни и лирични линии, така и героични елементи, което отразява нарастващото чувство за неотложност у Дон Отавио и неговата решимост да помогне на Дона Анна да отмъсти (Ма Къ, 2021). В съпровода Моцарт използва по-богати и динамични хармонии в сравнение с „Dalla sua parte“, което подчертава неговата твърдост и решителност, като същевременно придава на музиката допълнително драматично напрежение.

В първата част на арията мелодията е силно певческа, а хармоничната тъкан често има възходящи линии, подчертавайки нежността и утешителния характер на Дон Отавио. В текста „Il mio tesoro intanto andate a consolar“ („Междувременно, идете да утешите моето съкровище“), обръщението *tesoro* („съкровище“) към Дона Анна изразява неговата дълбока привързаност и грижа към нея. След това музиката рязко преминава към *allegro*, където темпото се ускорява, а съпроводът придобива енергия, отразявайки драматичния емоционален обрат. Тук Моцарт използва бързи арпежи в струнните инструменти, които усилват музикалния импулс и подчертават нетърпението и решимостта на Дон Отавио да отмъсти. А низходящото движение на басовите струнни инструменти придава на музиката дълбочина и тежест, като прави клетвата на Дон Отавио още по-тържествена.

Фиг. 3. Част от арията „Il mio tesoro“

Трудността на тази ария се крие в поддържането на позицията при изпълнението на високите тонове и контрола върху дишането. Тъй като в арията „Il mio tesoro intanto“ много от фразите изискват изпълнение на един дъх, певецът трябва да има добро дишане, за да може да изрази дълбочината и решимостта на Дон Отавио (Беллини, 2009). Например, в момента „Cercate di asciugar“, мелодията върви плавно нагоре, като изисква от певеца да пее с мек, но емоционално наситен звук, който да се свързва без прекъсване. Освен това, мелодията трябва да бъде изпята с изключителна яснота на артикулацията и прецизност в ритъма, за да се избегне неяснота, която би могла да отслаби силата на клетвата на Дон Отавио за отмъщение. Тази фраза е една единствена линия, без възможност за пауза за дъх, и трябва да бъде изпята на един дъх. Това представлява сериозно предизвикателство за тенора, особено когато става въпрос за контрол върху дишането. В такива моменти е много важно да се контролира силата на звука и да се осигури равномерно движение на въздуха. По време на практиката, е препоръчително да се забави темпото, като се намали скоростта на мелодията поне наполовина. Така певецът може да се съсредоточи върху точното изпяване на интервалите между всеки тон и да усвои правилната ритмична структура.

Особено важно е да се обърне внимание на връзките между променливите ноти. След като се формира стабилна концепция за интервалите, е необходимо да се започне постепенно да се увеличава скоростта до оригиналното темпо. Тази техника позволява на певеца да усвои точността на изпълнението и да запази стабилността на дишането и изразителността, като същевременно поддържа правилното му звучене. Практикуването на този процес многократно ще помогне за постигането на по-голяма точност и увереност при изпълнението. Скоростта и ритъмът на музиката играят ключова роля за засилване на връзката между нотите, като придават на музиката повече енергия и динамика. Промените в темпото също влияят на изразяването на

емоциите, като могат да подчертаят вътрешното напрежение или решителност на персонажа. Когато певецът успее да овладее ритъма и темпото, звукът става по-жив и емоционален, което в крайна сметка усилва изразителността на ролята и акцентира на личността на персонажа.

Двете арии на Дон Отавио – „Dalla sua pace“ и „Il mio tesoro“ – разкриват различните аспекти на неговия характер и в същото време оформят неговия емоционален свят и психологски промени. Тези две арии олицетворяват две основни страни на Дон Отавио – нежността и чувствителността му, както и неговото героично, решително отношение. В изпълнението на операта, прецизното пеене не само че помага на публиката по-добре да разбере ролята и значението на този персонаж в развитието на сюжета, но също така подчертава музикалното очарование и драматичната дълбочина, които Моцарт е вложил в този образ.

Библиография

Белини, Г. Интервю с Антонио Жувара - италианската белканто техника на великите певци, 2009.

<http://www.liricamente.it/showdocument.asp?iddocumento=337>. Последно посетен 11 април 2025.

Ма, Къ. Ролята на Дон Отавио в “Дон Жуан” на Моцарт. Luglio, 2021.

Мила, М. Прочит на “Дон Жуан” от Моцарт. Торино: G. Einaudi, 1988-2000: ISBN 978-88-06-15680-0